

Språkforskaren frå Tyllaldalen

I Tyllaldalen veit mest alle kven han er. Han har hørt med i bygda, møtt trufast opp på 17. mai og juletefest, enda han i vel 40 år har hatt fast adresse i Oslo. Han held god greie på dei som veks opp, kjenner namn på alle ungar. Han har vore årvisst på olsokspel i Bygdetunet, der han ofte har hatt ein finger med i språket til skodespelarane. I Nord-Østerdalen elles er han òg kjent, denne mannen som går, sykklar eller kjem på moped, for å snakke med folk, høre på kva dei seier, og ikkje minst korleis dei seier ting. Og alltid med den ørvesle gule notisboka i baklomma.

Men kjenner nordøsterdølene til kva for faglig kapasitet dei har blant seg? Vi snakkar om Joleik Øverby, dialektgranskar og pedagog, med nasjonalt ry og med mange fagsterke artiklar bak seg.

Oppvekst i Oppistu

Joleik er født i 1937, og voks opp på garden Oppstu Øverby i Tyllaldalen, som den yngste av seks søsken. (Ein parentes, typisk for Joleik: Dersom den du snakkar til veit at du snakkar om Øverbygardane, heiter det Oppistu, men viss du skal seie heile namnet, heiter det

Oppstu Yrrby.) Garden hadde vore i slekta i mange ledd, og forfedrane hans blir i den gamle bygdeboka karakteriserte som klartenkte og rettlina folk, interesserte i styre og stell. Sterkast spor har dei sett etter seg i den frie kristne rørsla i bygda, der både far og bestefar var av dei fremste. Faren var i styret for Bedehuset, og Joleik seier han "voks opp på bedehusa", han fekk tidlig ansvar for å fyre opp, og var ofte med på møte. På søndagsskulen var det ikkje uvanlig at han var einaste guten. Han gikk på Tyllaldalen skule, der tre namngjetne lærarar heldt kustus: a Sveen, n' Bernhard og 'n Kotte. Bernhard Øverby var tylldøl, det var trulig derfor folk brukte fornamnet hans. Han var dessutan farbror til Joleik. Skulen var seksdelt den gongen, det var store barnekull. Joleik gikk eit år ekstra i 7. klasse, saman med ein kamerat, – neppe fordi han ikkje nådde måla i opplæringa, men fordi det ikkje var framhaldsskule dei åra. Når ingen av dei andre elevane kunne svare, sa Bernhard: "Ja, da få me spør gammelkaran"!

Etter folkeskulen var Joleik heime eit par år. Han hjelpte til på garden, som vanlig var, samtidig følgde han engelskundervisning på NRK, og var elles aktiv på fleire felt. Men han var nesten aldri

på kino. Bare ein gong kan han hugse, da filmen "Ni liv" om Jan Baalsrud gikk, da fekk fekk han lov å gå. Elles kom han ikkje på å spørje ein gong, seier han, han rekna med at han ikkje fekk lov. Ungdomslaget "Uredd" var heller ingen arena der han fekk utfalde seg, - det var klare skiljeliner. "Ei æ frå Op-pistu'n, ei, sjø", seier han. – Som Olav Duun seier, "det var dei frelste, og så dei andre, der som andre stader" – sitert etter minnet.

Den første store interessen hans seier han sjøl var planter og botanisering. Faren hadde ein gammal flora frå 1898, og den studerte Joleik nøye. Saman med naboguten Andreas gjorde han mange botaniseringsturar. Far til Andreas hadde lagd ei bærbar presse til han. Da Joleik fekk sjå den, lagde han maken sjøl, så dei kunne presse plantene på staden, før dei visna. Han hadde til slutt eit herbarium med ca. 200 planter.

Forskaren fornektar seg ikkje: Han fann ein liten blomst med kvite eller raudkvite kronblad, innafor hovudarten pengeurt. I den gamle floraen stod det at den var svært sjeldan, og den hadde ikkje eingong norsk namn. Joleik meinte det måtte vere den han hadde funne, men den var jo ikkje sjeldan, han fann mange. Han hadde observert rett: I 1898 var nok vårpengeurt sjeldan. Seinare fann han i ei plantebok frå 1951 den opplysninga at vårpengeurten hadde spreidd seg med grasfrø. Da hadde han bestemt blomsten rett! I Tronden fann dei mange spesielle planter, og særlig isssoleie gjorde inntrykk, der den vaks i stein og ur på Trond-toppen.

Joleik var også aktiv speidar, som pat-

ruljeførar for "Elgpatruljen" i desse åra. Ein tidligare speidar fortel at Joleik var ein flink og oppfinnsam patruljeførar, som arrangerte realistiske redningsøvingar på skitur. Ein gong måtte dei lage skikjelke og spjelke ein gut som hadde skadd seg, og dra han ned frå fjellet. "Den skadde" hadde Joleik avtalt med på førehand, og han røpte ingen ting, så dei andre trudde det var alvor. Slik blir det realistiske øvingar! Og kunnskapen kom til nyttes mange år seinare.

Ut i verda

Etter to vintrar heime fekk Joleik begynne på Bjerkely kristne folkehøgskule i Hof i Solør, Bjerkely ungdomsskule, som det heitte den gongen. Rektor Erling Melberg såg evnene hans, og rådde han til å ta realskuleeksamen per korrespondanse. Joleik var ferdig på skulen til påske, og gikk straks i gang med korrespondansekurs i tysk. I to år las han på eiga hand, og gikk opp som privatist i alle fag. Skriftlig eksamen fekk han ta på Tynset, der han også måtte ta teikning, sløyd og gymnastikk! For dei muntlige faga måtte han heilt til Hamar. Det var to veker på Hamar katedralskole kvar vår med intenst arbeid, og med flatseng hos kjentfolk. Tylldølene seier at Joleik tok realskulen på Oppstu-loftet, og det er det god dekning for!

Til muntlig eksamen i naturfag skulle privatistane ha eit herbarium med 20 planter, og Joleik tok med seg dei beste frå den store samlinga si. Sensor var interessert, han hadde ein hage der han eksperimenterte med planter, og ba Joleik skaffe seg fjellplanter.

Joleik samla dei, pakka dei med jord og mose og sendte til Hamar. Men han hørte aldri noe frå entusiastene ...

Joleik har blitt sett der han har fare. Først på Bjerkely, så under muntlig eksamen på Katta. Harald Ranheimsæter, kjent norsklærer, oppmuntra han til å ta artium. Å gå fleire år på gymnas var ikkje å tenkje på, – og Joleik meldte seg derfor på det eittårige artiumskurset på Hamar, der han fekk Ranheimsæter som norsklærer. Han seier sjøl at det året gjorde han tre ting: han las, åt og sov. Men artium vart det!

Han var målretta, hadde nå bestemt seg for å studere, og under sivilteneste i Østfold las han tilførebuande prøver ved Universitetet i Oslo, og begynte så på tysk mellomfag, noe han likte godt. Den systematiske hjernen hans trivdes godt med tyske bøyingsystem, – og så kunne han samanlikne dativbruken med språket heime i Tyllidalen! Etter tysk vart det studium i norsk og i allmenn språkvitskap.

Utdanningsoga til Joleik er klassisk: Ein evnerik bondegut får hjelp av folk som ser han, til å gå vidare. Men arbeidet måtte han gjøre sjøl, med ein enorm viljestyrke og arbeidsinnsats, – og med store forsakingar.

Også på Universitetet i Oslo kom han borti folk som såg evnene og potensialet hans. Han hugsar da han var oppe til muntlig eksamen i fonetikk. Dei var fire kandidatar som skulle eksamineras i løpet av ein og ein halv time. Professor Selmer brukte tre kvarter på Joleik, så det vart att bare tre kvarter til saman på dei tre andre! Selmer hadde funne eit stort talent. Han spurte kva for hovudfag Joleik ville ta. Tysk, svara

han. Nei, sa Selmer, du må ta norsk, med norske dialekter som speciale. Og slik vart det.

Eg spør Joleik om han alltid har vore interessert i målføre. Jaa, seier han, han hadde funne ei bok hos 'n Bernhardfabro i ungdommen, det var Jørgen Reitans Tynnsetmålet, og den hadde han studert. Han fann ut at Reitan opererte med ein vokal meir enn han sjøl hadde i sitt eige tylldalsmål. Da begynte han å lytte på mor si, spørje og grave, – og jo, ho hadde alle lydane som Reitan hadde registrert! Og da Joleik studerte norsk, var det den språklige delen av faget som interesserte han mest, særlig lydverket, fonetikken. Dét var vel nokså naturleg, når han sjøl hadde ein dialekt med 13 ulike trykksterke vokalar. Nordmenn flest klarar seg godt med ni! Han begynte derfor på norsk hovudfag, som professor Selmer hadde rådd han til. Etter at han hadde tatt eit lydskriftkurs på Målførearkivet i 1962, fekk han jobb der – på timebasis – som synopsisskriver. Det ordet krev ei grundig Joleiksk forklaring: Alt i 1880-åra hadde professor Johan Storm lagd eit lydskriftsystem for å kunne gjengi dialekt mest mulig lydrett i skrift. Han lagde ei standardliste, "Storm-liste", som kunne brukas over heile landet når folk samla inn dialektmateriale. Joleik fekk nå jobben med å føre listene frå nordre Østerdalen inn i ein oversiktsprotokoll, synopsis, med blått, rødt og grønt blekk etter kor pålitelige han meinte opplysningane var. Slik kartla han dialektane i heile nordre Østerdalen.

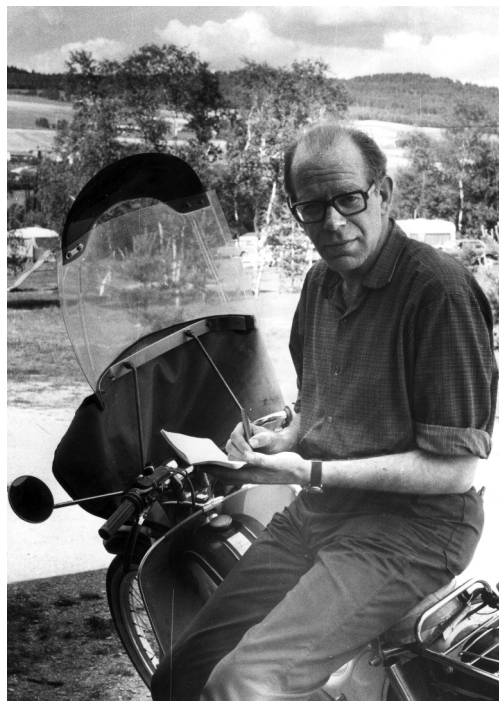
Etter noen år vart Joleik tilsett som vit.ass., vitskaplig assistent, på Målførearkivet. Da underviste han i målførekunnskap og delvis også i allmenn

språkvitskap for studentar på grunnfag. I alle år samla han stoff og forska i sitt eige materiale, men noa avhandling vart aldri ferdig. Å vere begava og vise sjeldne evner kan vere eit tveigga sverd, – særleg når ein er perfektjonist og aldri blir fornøgd med det ein har prestert ...

No kjem 'n att, denna tylldøl'n"

"Kerr æ re han vil *mei?*" sa ei dame som hadde gitt han mye stoff til innsamlinga av dialekter. Det var ikkje alltid like lett å forstå verdien av det han dreiv med, denne mannen som fór rundt på sykkel i fleire bygder sommars tid og snakka med folk. Joleik dreiv feltarbeid i mange somrar. I 1966 og -67 var han engasjert av Universitetet i Trondheim til å samle opplysningar om dialektane i Støren og Singsås. Joleik hugsar godt 1966, - det var ein regnsommar, og han for rundt med trampsykkel. Det var nok ikkje bare stas. Høytørken var det dårlig med i Tylldalen òg. Da han kom heim, kunne søskena fortelje at dei hadde kjørt høy på ein søndag – for første gong i sitt liv! Seinare reiste han i mange somrar i Midt- og Nord-Østerdalen, mest i Tynset og Alvdal, stadig med tohjuling – først sykkel og etter kvart moped. I fleire år var han òg i Os noen veker om hausten, han seier sjøl at han til saman har eit halvt årsverk med innsamling der. Han reiste rundt og kartla dialektforskjellane i dei ulike grendene, – for det er skilnad på språket i Dalsbygda og i Tufsingdalen. *Grundig* er ordet som best beskriv arbeidet hans.

Han kan ikkje hugse at han måtte gå

Feltarbeidaren med nødvendig utstyr – notisbok og moped. Foto: Ragnhild Dåsnes, Arbeidets Rett 1987 / Rørosmuseet

att utan å få gjort ærendet sitt, folk var vennlige og trivelige, – "du må gjenne konna att". Og mange gode historier og artige opplevingar førte dette arbeidet med seg. Han besøkte ein kar på Os, som var ein god informant, og da han kom att året etter, hadde nok mannen sett han gjennom glasnet og møtte han i døra med desse orda: "Du e si å løpe"! Slike gullkorn gler Joleik seg over 30 år etter.

Ofte var det tilfeldig korleis han kom over interessante og interesserte informanter. I Målførearkivet fann han namnet på ei Tynsetdame som hadde vore med i ein konkurranse i 1958, om å skrive eventyret "Mannen som skulle stelle heime", på sitt eige målføre. Det var Petrine Lillehaug frå Fådalen, kjent

som "Søster Petrine" på sjukehuset. Joleik seier at ho var den på Tynset han snakka mest med, og han var imponert over dialektbruken hennes. Av henne har han òg fått tips om andre informantar, mellom andre Kirsten Vangen, som òg har vore ei svært viktig kjelde for Joleik.

Han har ei særskilt evne til å få folk i tale. Best var det kanskje om dei snakka utan å tenkje over det, da kom den ekte dialekten fram. Han brukte elles stundom å skrive ord og uttrykk på ein papirlapp og legge fram for informantane sine, og spørje korleis dei sa ordet. På den måten var faren mindre for å påvirke. Han fortel om ein gong han synte ei tyllaldsdame ein lapp der det stod "søt fløte". Da lo ho litt, seier han. Ho forstod straks kva han ville ha fram – det er ulike ø-lydar i dei to orda. Og da var dei vel like fornøgde begge to, – han fordi han fann ein dialektbrukar som hadde det gamle lydssystemet intakt, og som var medveten om det, - og ho fordi ho fekk forskarens støtte for det ho sjøl hadde funne ut. "Feltarbeidet, det er det viktigaste eg har gjort", seier Joleik.

Dette materialet, i dei små gule notisbøkene, og i dei mange titals større skrivebøkene, er det han seinare har redigert på "sedlar", kartotek kort, skrive slik at andre fagfolk kunne forstå og ha nytte av opplysningane. For det som står i notisboka, – "det æ det bære ei som kan forstå", seier han. Dette arbeidet begynte han jo med lenge før den digitale revolusjonen, og det har vore eit stort arbeid å legge materialet inn på data. Ennå er ikkje alt ferdig –

I dei periodane han dreiv feltarbeid i Nord-Østerdalen var han også enga-

På målføreekskursjon til Solør i mai 1971. Suebonden frå Finnskogen sitt med mjølbøtta i fanget og blir intervjua av Joleik. Foto lånt av Joleik Øverby.

sjert som gjestelærer på vidaregåande skole og på barneskolen i Tyllaldalen, og han hadde ei eiga evne til å engasjere elevane. I vår tid er jo dialektane meir utvatna enn for ein generasjon sia, og etter ein time var det ein av gutane som kom bort til han og sa at han "skulle ha likt å snakke tylldøl". Det fortel om ein vellykka time!

Fagartiklar

Joleik har skrive artiklar i fleire tidsskrift og antologiar, – mellom anna to artiklar i "Austlandsmål" frå 1974. I tidsskriftet som Norsk Målførearkiv gav ut, Tala-trosten, har han vore ein flittig skribent. Så å seie årvisst frå 1968 til årtusenskiftet skreiv han i årsskriftet, rundt 20 ar-

tiklar i alt. I dei første åra skriv han mest om ein dialekt, t.d. om språket i Ytre Rendalen eller i Elgåa. Da gir han først att ei målføreprøve i lydskrift, etter opp-tak han eller andre har gjort, for så å forklare og systematisere materialet. Han nemner ulike informantar, drøftar og samanliknar, og konkluderer.

På 1990-talet kjem det lange, grun-dige artiklar, fleire av dei er skrivne som ei bokmelding. Det gjeld t.d. artikkelen om Selbu-målet, der han melder ei bok av Ingulv Røset: Selbumålet. Ord og ut-trykk. I den grundige gjennomgangen av boka drar han inn arbeidet til ein av dei største dialektforskarane her i lan-det, solungen Amund B. Larsen, som så tidlig som på 1890-talet skreiv om "Lyd-læren i den solørske Dialekt", og som seinare skreiv om Selbu-målet. Joleik sa-manliknar, vurderer, peikar på feil, gir ros, - han er ufattelig grundig. Her er mye å finne for fagfolk og andre entu-siastar!

I 1995 skriv han ein artikkel om boka "Østfoldmål" av Einar Lundebey. Lun-debey var kjent som språkpolitikar og språkgranskar, i meir enn 20 år var han professor i norsk ved Universitetet i Oslo. I forordet til boka seier Lundebey at boka er "en kortfattet oversikt" over østfoldmålet, skrive slik at folk utan fag-kunnskapar skal kunne ha utbytte av ho. Joleik synes likevel at framstillinga somme gonger er "unødvendig lite klar-gjerande, og iblant direkte misvisande" (Tt 95 s 37), og han gjør nøye greie for standpunktet sitt.

I to utgåver av Talatrusten (1992 og 96) skriv Joleik med stor interesse og mye kunnskap om målet i Bardu, "sett med auga til ein nordøsterdøl". Bardu og Målselv i Troms vart som kjent bygd

opp av folk frå Tynset og Alvdal, noe som syner seg i både namn og språk. Dette målet var "furdunmat" for ein dialektforskar, - her kunne han studere korleis det opphavlige norøsterdalsmå-let hadde vorte påverka av målføra i byg-dene omkring. Han samanliknar språket slik han finn det i "Ord og ut-trykk frå Bardudialekten", eit hefte ut-gitt av Bardu historielag i 1996, med dei oppteikningane som Jørgen Reitan gjorde 70 år før, i 1926, og med tynset- og alvdalsmålet slik han kjenner det i 1996.

I ein stor artikkel om fleirtalsbøying av substantiv i dialektane på indre Aust-landet, "Bygdan og tjønna", i Tala-trusten 1992, tar han særlig for seg den nordre delen av Østerdalen. Artikkelen opnar med ei lang og grundig oversikt over utviklinga av substantivbøyinga frå norrønt, gammalnorsk, og fram til dia-lektmangfaldet i dag. Han gjør greie for korleis han har arbeidd med informan-tar, og han samanliknar med stoff frå andre forskarar. Han imøtegår t.d. profes-sor Kjell Venås, som i 1987 gav ut boka "Norske innsjønamn III. Hed-mark Fylke". Joleik meiner Venås er for unøyaktig, og gir direkte feil opplysnin-gar om fleirtal av ord, som t.d. tjørn. Her fins tabellar med sterke og linne hokjønnsord, sitert etter ulike infor-mantar, - mye å leite i og gle seg over for dialektinteresserte i Tyllaldalen, Tyn-set og Alvdal!

I 1997 gav NTNU (Universitetet i Trondheim) ut ei "folkeutgåve" av "Trønderordboka", ei landsdelsutgåve for trønderiske målføre, som redaktø-rane håper vil nå ut til "den språkinte-resserte lekmannen, enten ho eller han er innfødd trønder / nordmøring eller

innflyttar”. I Talatrosten 1998 tar Joleik for seg denne boka, i artikkelen ”Ei bok om trønderord”. Her er han så å seie på heimebane, og i artikkelen om boka drøfter han t.d. om grensene for promomena je og ei er riktig sett. Han vurderer målførekarta som er brukt, dei som syner kor ein finn dei ulike lydane, og finn ganske ofte at dei er unøyaktige. I artikkelen roser han Ingeborg Donalis ”Oppdalsboka”, ei ordsamling frå 1988, som er ei av bøkene redaktørane til Trønderordboka har henta stoffet sitt frå. Den har ei meir konsekvent og nøyaktig uttalemarkering enn dei fleste dialektordsamlingar, meiner han. Det høyrer med til historia at Ingeborg Donali i forordet til boka si takkar Joleik Øverby for det arbeidet han gjorde på oppdrag frå Målførearkivet, med grunnarbeid og tilrettelegging av ord-bokmaterialet. I samarbeid med Målførearkivet utarbeidde desse to både lydskriftsystem, retningslinjer for normalisering av oppslagsord og mønster for ordartiklane. Eit tilfeldig eksempel frå ”Oppdalsboka” kan sjå slik ut: *hake f. hukk`u (b.f. hukk`u/hokk`o) 1. fremste delen av underkjeven på menneske, òg i sms.kløft-hake, underhake s.d. ...* Nå blir det same systemet brukt i arbeidet med ei tilsvarende bok om Røros-målet.

Kollega Joleik

Når ein har sett Joleik farte rundt og snakke med folk, kan ein fort tru at det arbeidet han har drive med mest er ein hobby, ei stor interesse som han driv med for si eiga skyld. Og at det er hans hovudinteresse, det kan det ikkje vere tvil om. Men det har ikkje vore hobby-

arbeid, og han har ikkje vore noen aleinegangar, han har hørt til i eit fagmiljø. Som før nemnt vart han hanka inn til Målførearkivet alt i studietida, og har sia vore knytt til arkivet det meste av sitt yrkesliv. Målførearkivet og Stadnamnarkivet har vore små øyar i universitetsmiljøet, som var godt bemanna i mange år, men som etter omorganisering på universitetet vart lagt under faget nordisk. Og når noen slutta eller gikk av med alderspensjon, vart dei ikkje erstatta. Dette har tynna ut miljøet, slik at det nå knapt er eit miljø å snakke om. Kva vil skje med all den grunnforskinga som her er gjort?

Arve Borg, som i mange år var leiar for Målførearkivet, skriv om denne utviklinga i Talatrosten alt i 1996, under tittelen ”Quo vadis, Målførearkivet?” – kor går du ... Til slutt takkar han og kona Gudrun Kjelsberg Borg, som hadde hatt kontorstilling i arkivet, venner og kollegaer i inn- og utland for trufast vennskap og samarbeid i mange år. Slik får vi eit blick inn i eit fagmiljø som var nært og godt, men som òg sikkert baud på mange konfrontasjonar, mellom sterke fagfolk med sterke meininger. Om verdien av arbeidet skriv dei til slutt: ”Men materialet dei (informantane) sende, gledde oss kvar gong. Vi kjende det som dei hadde sendt noko av seg sjølve, ein målarv, ein kulturarv frå deira grend, deira bygd, deira by. Mange gonger hadde vi hug til å stryke over svararka med ei varsam hand.”

Dette miljøet var Joleik ein del av i mange år. Om det nitide arbeidet *etter* innsamling mest var ein einmannsjobb, så var dei stundom fleire i lag på innsamlingsferder, rusta med bandspelar og blokk og blyant, eller som leiarar av

seminar med dialekt og stadnamn som emne. Botolv Helleland var ein av kollegaene, namnegranskar og spesialist på geografiske namn. Dei to heldt ca. 20 kurs rundt på Austlandet, der Joleik tok for seg målføret på staden, og Helleland tilsvarande stadnamn. Joleik fortel om innsamling av stadnamn i Solør saman med Helleland. Det var ikkje alltid like lett å få folk til å fortelje kva ein gard heiter i dagligtale. Ofte vart svaret den skriftforma som var i bruk. Dei måtte gå fleire omveger for å få folk til å svare spontant, og dermed ”røpe” kva dei egentlig pla seie.

Da Statens kartverk skulle lage nye, oppdaterte kart i målestokk 1:50.000, var Botolv Helleland statens namnekonsulent. Han engasjerte Joleik til å vere med når det gjaldt kart over Nord- og Midt-Østerdalen. Skrivemåten skulle bygge på lokal uttale, men normaliseras. Ein skulle vere konsekvent, og samtidig ta omsyn til det historiske opphavet til namnet. Det er ein vanskelig balansegang, som baud på mange utfordringar. Da kjem det godt med å ha grundig kjennskap til emnet, – Joleik var rett mann på rett plass. Men språk engasjerer alltid, og endringar kan gjøre vondt. Mange i Tynset-området hugsar vel striden rundt Tronden, Ørdet og ulike vorder –.

Norvegia på data

Å gjengi dialekt i skrift har alltid vore eit omstendelig arbeid, og lenge vart slike tekster skrivne for hand, eller maskinskrivne tekster vart utstyrt med handskrivne teikn i etterkant.

Det lydskriftsystemet som professor

Storm lagde på 1880-talet, for å kunne beskrive dialektar frå heile landet skjematisk, fekk namnet Norvegia, etter tidsskriftet det først vart publisert i. Det trongst langt over 100 teikn for å markere ulike vokalar og konsonantar, teikn for trykk, vokallengde og tonelag. Heilt til sist på 1980-talet vart mange av desse teikna skrivne til for hand, sjøl i tjukke bøker med målføretekster. Da datamaskinen kom inn på Målførearkivet sist på 1980-talet, begynte ei ny tid. Det betydde ei stor lette i arbeidet, dei hadde fått ein fantastisk reiskap, men òg ei stor utfordring. Alle dei lydteikna som ein trong for å beskrive ein dialekt, korleis skulle ein best få dét til på maskin?

Joleik tok utfordringa, saman med ein datakyndig sivilarbeidar på Målførearkivet, Nils Tore Lia. På Macintosh-maskiner kunne ein lage sine egne skrifteikn. Og det vart Joleiks oppgave å plukke ut dei teikna som skulle med, og å finne best mulig plassering av dei på tastaturet. Lia fekk jobben med å utforme dei ulike skrifteikna, eit tidkrevjande arbeid. Så testa Joleik ut korleis systemet fungerte i ulike tekstbehandlingsystem.

Med tastaturet i ryggsekken

Kva var det som førte Joleik til dialektstudier og eit livslangt arbeid med språk? Ja, kva er det som bestemmer korleis livet blir? Vi har jo sett at han hadde gode hjelparar undervegs, skolefolk som såg potensialet hans. Samtidig veit vi at miljøet vi veks opp i har mye å seie. Joleik voks opp ”i ein heim med mye alvor”, seier ei i familien. Og alvo-

ret har nok prega han, – han er ein beskjeden kar, nøysam og med krav til seg sjøl om alltid å yte sitt beste. Å vere perfektjonist er ein god eigenskap, men det kan òg bli ein hemske. Vennen Bortolv Helleland seier at ”evnene hans ville utan tvil ha svara til eit professorat i målføre”. Og han gir Joleik dette skussmålet: ”Eg held Joleik for å vera ein av dei fremste dialektspesialistane, kanskje den fremste i landet i seinare tid”. Om eit innlegg Joleik heldt på den 4. nasjonale konferansen i namnegransking i 1985 og seinare publiserte i konferanserapporten, seier Helleland at innlegget er ”eitt av dei gløggaste som har vore skrive om emnet i seinare tid”.

Joleik har hatt eit arbeid som òg har vore ei altoverskyggande interesse. Verdien av slikt arbeid er vanskelig å måle, ettersom grunnforskning har stor verdi i seg sjøl, og dessutan kan danne grunnlag for anna forskning. Å arbeide med språk kan gi mye glede, for språket er noe av det som gjør oss til den vi er. Og kjem det noen og interesserer seg for kva vi seier, blir han som regel godt mottatt, det har Joleik erfart mange gonger. Han har sett attende og greidd ut om den språklige utviklinga, han har dokumentert dagens språk, og han har vore med og lagt til rette for framtidens dialektforskarar.

Ein episode frå 1989 får stå som avslutning: Joleik skulle flytte med bror sin frå garden og til eit hus ein kilometer unna. Da vart han observert, trillande på sykkelen, med ein gammal Bergans på bagasjebrettet, og opp frå sekken stakk eit datatastatur! Det er Joleik i eit nøtteskal: nøysam, praktisk og i framkant av utviklinga.